
КИТАЙ ТА ЙОГО СУСІДИ

ISSN 2616-7328 (Online); ISSN 2409-904X (Print)

Kitaïznavči doslidžennâ, 2019, No. 2, pp. 61–70

doi: <https://doi.org/10.15407/chinesest2019.02.061>

UDC 001(520):82.0(520):929

JAPANESE NOBEL WINNERS

S. Kapranov

PhD (Religion Studies), Senior Fellow

A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine

4, Hrushevskoho Str., Kyiv, 01001, Ukraine

s_kapranov@yahoo.com

The article considers such a significant indicator of the nation's intellectual potential as the number and qualitative composition of scientists, writers, and public figures who have received the prestigious Nobel Prize. Despite all the discussions about it, this award remains weighty in the public mind. To date, there are 25 Nobel laureates in Japan, with the country ranked eighth in the world. Seven other Nobel laureates are of Japanese descent or are closely related to Japan. In addition, eight Japanese were nominated for the Nobel Prize. Among the disciplines, the first place belongs to Physics (9 laureates) followed by Chemistry (8 laureates) and Physiology and Medicine (5 laureates). These facts refute the Western belief that the Japanese are “incapable” of scientific and technical creativity and can only copy foreign samples. The first Nobel Prize winner was the physicist Yukawa Hideki (1907–1981, 1942 Prize). Most of the awards were received in the 21st century, which testifies to the growth of Japan's intellectual potential in our time. Particular attention in the article was paid to the Nobel Prize-winning writers in Literature. These include Kawabata Yasunari (1899–1972, 1968 Prize) and Oe Kenzaburo (b. 1935, 1994 Prize); their works have been translated into many languages and are well known in Ukraine. In addition, Japan's Nobel Prize-winning writer K. Ishiguro is associated with Japan (b. 1954, 2017 Prize). However, if the Nobel Prizes in the field of natural sciences generally reflect the level of scientific and technological progress in Japan, then in the field of Literature, they clearly do not correspond to the development of Japanese fiction in the XX–XXI centuries and its popularity in the world. Thus, it can be concluded that the Nobel Literary Prize is clearly Eurocentric in nature. The article also focuses on the only Japanese – the Nobel Peace Prize laureate; he is the former Prime Minister Sato Eisaku (1901–1975, 1974 Award).

Keywords: Japan, Nobel Prize, intellectual potential

ЯПОНСЬКІ ЛАУРЕАТИ НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ

C. B. Kapranov

Коли йдеться про інтелектуальний потенціал нації, неможливо оминати такий вагомий показник, як кількість вчених, літераторів та суспільних діячів,

© 2019 S. Kapranov; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine and the Ukrainian Association of Sinologists on behalf of *The Chinese Studies*. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

які отримали Нобелівську премію. Попри численні дискусії, ця премія залишається престижною у суспільній свідомості. На сьогоднішній день Японія має 25 нобелівських лауреатів. За їхньою кількістю ця країна посідає восьме місце у світі. Ще семеро лауреатів мають японське походження або тісно пов'язані з Японією, але не є її громадянами. Крім того, вісім японців було номіновано на Нобелівську премію. За галузями на першому місці стоять природничі науки: фізика (дев'ять нобеліатів) та хімія (вісім), далі йде фізіологія та медицина (п'ятеро нобеліатів). Двоє японців отримали премію з літератури й один є лауреатом премії миру.

Фізика посідає перше місце й хронологічно: японський “рахунок” відкрив фізик Юкава Хідекі¹ (湯川秀樹, 1907–1981), нагороджений 1949 р. за те, що на основі теоретичних досліджень завбачив існування мезонів. Свою теорію Юкава розробив ще у 1930-ті рр., але вона довго не була визнана, зокрема, через Другу світову війну. Крім цього, Юкава створив японську школу фізики. Цікаво, що в дитинстві та юності майбутній нобеліат, слідуючи сімейній традиції, вивчав китайських класиків. Особливо на його погляди вплинули даоси, зокрема, Чжуан-цзи. Згодом у філософській книзі “Творчість та інтуїція” Юкава висловив думку, що сучасна фізика розвивається в гармонії з думкою Сходу [Kremer 1983, 666–667, 671–672].

Слідом за Юкавою 1965 р. премію здобув його друг Томонага Сін'їчіро (朝永振一郎, 1906–1979), відзначений разом із Дж. Швінгером та Р. Фейнманом “за фундаментальні роботи із квантової електродинаміки, що мали глибокі наслідки для фізики елементарних часток” [All Nobel Prizes]. Третій японський фізик-нобеліат – Есакі Реона (江崎玲於奈, нар. 1925 р.), на Заході відомий як Лео Есакі, отримав свою премію 1973 р. за експериментальні відкриття тунельних явищ у напівпровідниках та надпровідниках. Цю премію з ним розділили американець А. Джайєвер та британець Б. Джозефсон. Наступним був Косіба Масатосі (小柴昌俊, нар. 1926 р.), відзначений 2002 р. разом із Р. Девісом та Р. Джакконі “за піонерський внесок у астрофізику, зокрема за відкриття космічних нейтрино”. Особливо “врожайним” для японської фізики став 2008 рік: тоді Нобелівську премію здобули одразу троє японців – Кобаясі Макото (小林誠, нар. 1944 р.), Масукава Тосіхіде (益川敏英, нар. 1940 р.) та Намбу Йоїчіро (南部陽一郎, 1921–2015). Щоправда, останній, хоча народився й отримав освіту в Японії, 1970 р. став громадянином США. Їхнім досягненням було “відкриття причини порушення, яке дозволяє передбачити існування принаймні трьох родин кварків у природі” [All Nobel Prizes]. Цей успіх повторили 2014 р. Акасакі Ісаму (赤崎勇, нар. 1929 р.), Аmano Хіросі (天野浩, нар. 1960 р.) та Накамура Сюдзі (中村修二, нар. 1954 р.). Знов-таки, Накамура незадовго до того змінив японське громадянство на американське. Їх було відзначено “за винахід ефективних синіх світлодіодів, які дозволяють створення яскравих і енергозаощаджувальних джерел білого світла” [All Nobel Prizes]. Нарешті, 2015 р. нобеліатом із фізики став Кадзіта Такаакі (梶田隆章, нар. 1959 р.), нагороджений разом з А. Макдоналдом “за відкриття нейтринних осциляцій, які свідчать, що нейтрино мають масу” [All Nobel Prizes].

У галузі хімії перша японська нобелівська премія датується 1981 р., коли з фізики Країна Вранішнього Сонця мала вже три премії. Її отримав Фукуї

¹ Ми використовуємо українську транслітерацію японських слів М. Федоришина, подовження голосних для спрощення не позначаємо. Ієрогліфічне написання наведено лише там, де це важливо з огляду на тему дослідження. Японські імена ми наводимо відповідно до прийнятого в Японії порядку: спочатку прізвище, потім власне ім'я.

Кен'їці (福井謙一, 1918–1998) “за незалежно розроблені теорії перебігу хімічних реакцій” разом із Р. Гоффманом [All Nobel Prizes]. Зате в перші роки нинішнього століття японські хіміки щороку здобували престижну винагороду: 2000 р. – Сіракава Хідекі (白川英樹, нар. 1936 р.) “за відкриття і розробку електропровідних полімерів” (разом з А. Макдіармідом та А. Хігером) [All Nobel Prizes], 2001 р. – Нойорі Рьодзі (野依良治, нар. 1938 р.) разом із В. Ноулзом та Б. Шарплессом, 2002 – Танака Коїці (田中耕一, нар. 1959 р.) разом із Дж. Фенном та К. Вютріхом. Не пасли задніх японські хіміки й пізніше: 2008 р. нобеліатом став Сімомура Осаму (下村脩, 1928–2018) разом із М. Чалфі та Р. Цянем, за відкриття зеленого флюоресцентного білка; 2010 р. – Негісі Ейїці (根岸英一, нар. 1935 р.) та Судзукі Акіра (鈴木章, нар. 1930 р.) разом із Р. Геком. Нарешті, минулого, 2018 р. Нобелівську премію з хімії здобув Йосіно Акіра (吉野彰, нар. 1948 р.) разом із Дж. Гудінафом та С. Віттінгемом “за розробку літій-іонного акумулятора” [All Nobel Prizes].

Японські успіхи в галузі фізіології та медицини припадають на той самий період, що й у галузі хімії – ймовірно, тому, що в наш час розвиток цих наук тісно пов'язаний. Так, 1987 р. Нобелівську премію отримав Тонегіва Сусуму (利根川進, нар. 1939 р.), 2012 р. – Яманакі Сін'я (山中伸弥, нар. 1962 р.) – разом із Дж. Гердоном, 2015 р. – Омура Сатосі (大村智, нар. 1935 р.) – разом із В. Кемпбеллом та Ту Юю, першим китайським нобеліатом у зазначеній галузі, 2016 р. – Осумі Йосінорі (大隅良典, нар. 1945 р.). І знов-таки минулого року премію в цій галузі було присуджено імунологу Хондзьо Тасуку (本庶佑, нар. 1942 р.) – разом з Дж. Еллісоном.

Проте широкому загалу найбільш відомі, звісно, лауреати Нобелівської премії з літератури. Тому їм ми приділимо більше уваги. Першим японцем серед них став Кавабата Ясунарі (川端康成, 1899–1972), якого 1968 р. було нагороджено “за оповідацьку майстерність, яка з великою чутливістю виражає сутність японської душі” [The Nobel Prize in Literature 1968]. На церемонії нагородження А. Остерлінг відзначив три романи з великого доробку письменника – “Країна снігу” (*Юкігуні* 雪国, 1935–1937), “Тисяча журавлів” (*Сембадзуру* 千羽鶴, 1949) та “Давня столиця” (*Кото* 古都, 1962) [Österling]. Кавабата був третім японцем, що здобув Нобелівську премію, після фізиків Юкави й Томонаги, і другим відзначеним нею азійським письменником після Р. Тагора. Ці факти зауважив і сам Кавабата у своїй промові на урочистому бенкеті [Kawabata 1968a]. Його Нобелівська лекція “Виплеканий красою Японії” (美しい日本の私)² [川端1968] присвячена японському сприйняттю краси, сутність якого письменник знаходить у дзен-буддизмі та пов'язаних із ним поезії й мистецьких традиціях – живописі тушшю, чайній церемонії, ікебані. У підґрунті східного сприйняття краси лежить дзенська ідея Порожнечі або Небуття (*му* 無). Але Кавабата застерігає наприкінці своєї лекції: “це зовсім не те, що на Заході називається нігілізмом. Я думаю, що наші духовні начала значно відрізняються” [Кавабата 2012, 458].

Отже, Кавабату можна назвати традиціоналістом, і суть японської традиції для нього – не просто в наслідуванні певних мистецьких чи літературних форм, ба навіть естетичних або ж етичних цінностей давнини. Традиція є

² Назву Нобелівської лекції Кавабати складно перекласти європейськими мовами. Найбільш дослівно її сенс можна передати як “Я з прекрасної Японії” або “Я як частка прекрасної Японії”. Офіційний англійський переклад: “Japan, the Beautiful and Myself” [Kawabata 1968b].

насамперед духовною, і це – дзен-буддизм. Глибоку укоріненість Кавабати не лише як митця, а й як особистості у японській традиційній культурі та дзен-буддизмі добре показав у своїй книзі про нього М. Т. Федоренко, який знав письменника особисто [Федоренко 1978]. Проте у молоді роки майбутній нобеліат захоплювався західними модерністськими напрямками, творчістю Джойса, Пруста, експериментував із “потокком свідомості”, був одним із засновників нової літературної течії – неосенсуалізму, і лише з часом прийшов до розуміння того, що йому ближче східний (класичний китайський і японський) погляд на світ [Федоренко 1978, 129–131; Melanowicz 1994, 146]. У зрілий період Кавабата вбачав свій ідеал у романі Мурасакі Сікібу “Повість про Гендзі” (*Гендзі-моногатарі*, 源氏物語) та у поезії Басьо. Він писав: “Уже минуло близько ста років, як Японія почала ввозити європейську літературу, але вона не лише не сягнула, бодай приблизно, таких висот літературного стилю, як Мурасакі доби Хейан, або Басьо періоду Генроку, а радше йде по похилій площині. Можливо, вона приходить до тієї межі, після чого почнеться підйом, і, може, з’являться нові Мурасакі та Басьо? Про більше й мріяти не варто” (цит. за: [Федоренко 1978, 141]). І все ж таки завдяки захопленням молодості Кавабата спромігся виразити “японську душу” у формах, зрозумілих для західного читача.

Творчість Кавабати широко відома й в Україні. Його твори неодноразово перекладалися українською мовою, починаючи з 1971 р., тобто ще за життя письменника (публікація оповідань “Танцівниця з Ідзу” та “Подяка” у журналі “Всесвіт” у перекладі М. Федоришина) [Китай. Корея. Японія 2007, 269]. Окремою книжкою їх вперше було видано 1976 р. [Кавабата 1976]. Нові переклади продовжують виходити в незалежній Україні [Кавабата 2007; Кавабата 2008]. Над ними працюють такі визнані майстри слова, як Мирон Федоришин та Іван Дзюб.

Наступна японська Нобелівська премія з літератури датується 1994 р. Її отримав письменник Ое Кендзабуро (大江健三郎, нар. 1935 р.), який, за визначенням Нобелівського комітету, “з поетичною силою створює уявний світ, де життя й міф зливаються, щоби створити бентежний образ скрути, в якій перебуває сучасна людина” [The Nobel Prize in Literature 1994]. Комітет особливо відзначив його роман “Футбол ери Ман’ен” (万延元年のフットボール, в англійському перекладі “Silent Cry”, 1967), а також ще три твори: “Особиста справа” (個人的な体験, 1964), “Історія М/Т і лісового дива” (М/Тと森のフシギの物語, 1986) та “Листи ностальгічних років” (懐かしい年への手紙, 1987).

Нобелівська лекція Ое зветься “Японія, двозначність і я” (Japan, the Ambiguous and Myself; あいまいな日本の私) [Oe 1994; Oe 2012]. Схожість із назвою лекції Кавабати тут не випадкова: Ое полемізує зі своїм попередником, хоча й робить це по-японськи ввічливо. Він закидає Кавабати “розпливчастість”, протиставляючи їй “двозначність”, тобто “розірваність” Японії між Сходом (Азією) та Заходом [Oe 2012, 462]. Нескладно помітити, що самому Ое Захід набагато ближче: у своїй лекції він не згадує японських діячів культури, за винятком Кавабати та свого вчителя, професора французької літератури Ватанабе Кадзуо (渡辺一夫, 1901–1975), зате охоче посилається на західних письменників і поетів – від Рабле та Вільяма Блейка до Вістена Г’ю Одена та Мілана Кундери. Проте важливо й інше: якщо Кавабата у своїй лекції згадує про себе чи свої твори лише зрідка й побіжно, то Ое, навпаки, більшу її частину розповідає про себе. “Я” (私) Кавабати наче розчинене в

традиції “прекрасної Японії”, натомість “я” Ое виокремлене й протиставлене “двозначній” батьківщині, як і слід очікувати від вестернізованого інтелектуала. Не дивно, що Японію він сприймає як “віддалену, периферійну, богом забуту країну” [Ое 2012, 466]. У японській традиційній культурі він, схоже, не бачить нічого, гідного позитивної оцінки. У центрі його уваги – “хибна” модернізація Японії, її роль агресора у Другій світовій війні, зворотній бік її економічного процвітання тощо.

Польський вчений М. Мелянович характеризує Ое як мораліста або “моралістичного екзистенціаліста” [Melanowicz 1994, 301, 314]. У молоді роки письменник зазнав впливу Сартра, з яким згодом особисто зустрічався [Melanowicz 1994, 302]. Як і французький філософ, Ое захоплювався ідеями Мао Цзедуна, з яким також зустрічався [Jaggi 2005]. Ое прагне за допомогою літератури впливати на політичне життя й виражає у своїй творчості погляди “нових лівих” [Melanowicz 1994, 304, 312]. Але й прямої участі в політиці письменник не цурається: зокрема, він брав участь у акціях протесту проти Японсько-американської угоди про колективну безпеку 1960 р., у демонстрації в Парижі проти війни в Алжирі 1961 р., демонстраціях проти війни у В’єтнамі [Jaggi 2005]. Після трагедії Фукусіми Ое активно бореться за повну відмову від ядерної енергії [Maуа-Аmbіа 2012, 229].

Природно, що Ое багато пише публіцистичних творів та виступає з промовами на актуальні теми. Причому критикує не лише Японію – Заходу в них також перепадає. Наприклад, на конференції Європейської асоціації японознавців (EАJS) у Будапешті він гостро критикував західне, насамперед – американське японознавство за зверхність, “місіонерський підхід” і відсутність діалогу з японськими інтелектуалами [Ое 1997].

Перший переклад Ое Кендзабуро українською – оповідання “Звір” – з’явився у 1967 р. [Китай. Корея. Японія 2007, 280]. Цей твір переклав І. Дзюб. Пізніше в Україні виходили й інші його твори, наприклад, роман “Історія М/Т і лісового дива” у перекладі І. Дубінського [Ое 1989]. Нещодавно, 2011 р., український читач зміг познайомитися з романами “Особиста справа” й “Обійняли мене води до душі моєї” (переклад Є. Козирєва та Д. Москальова), виданими окремою книжкою видавництвом “Фоліо” [Ое 2011].

Слід також згадати, що 2017 р. Нобелівську премію отримав британський письменник японського походження Казуо Ішігуро³ (японське ім’я – Ісігуро Кадзуо, 石黒一雄, нар. 1954 р.) за те, що “в романах великої емоційної сили відкрив безодню під нашим ілюзорним відчуттям зв’язку зі світом” [Kazuo Ishiguro – Facts]. Він народився в Японії, в Нагасакі, проте зростав і отримував освіту у Великій Британії, куди його батьки переїхали, коли йому було п’ять років; 1983 р. він став британським підданим. Як згадує Ішігуро у своїй Нобелівській лекції, вдома у їхній родині розмовляли японською й дотримувались японських звичаїв [Ishiguro 2017]. Дія перших його романів відбувається в Японії, але це, за свідченнями самого автора, уявна Японія. Зазначені факти дають підстави критикам говорити про його “межеву ідентичність”, “поєднання традицій” та “симбіоз японської чуттєвості та британської раціональності” в його творчості [Дроздовський 2017; Романцова 2017]. Проте Ішігуро пише англійською й відносить себе до західної традиції, хоча й визнає деякий вплив із боку японської літератури (“Танідзакі, Кавабата, Ібусе

³ Оскільки йдеться про англійського письменника, то його ім’я Kazuo Ishiguro ми передаємо українською за правилами транскрипції англійських власних назв, а не японських.

і, мабуть, трохи Сосекі”), і більший – з боку японського кінематографа [Mason 1989, 336]. У будь-якому разі творчість Ішігуро належить до англійської літератури і має розглядатися у її контексті.

Нарешті, не можна не згадати про єдину японську Нобелівську премію миру. Її отримав 1974 р. колишній прем'єр-міністр Японії Сато Ейсаку (佐藤 榮作, 1901–1975) за те, що він “репрезентував волю японського народу до миру й підписав Угоду про нерозповсюдження ядерної зброї 1970 р.” [Eisaku Sato – Facts]. Сато обіймав посаду прем'єра з 1964 по 1972 рр., був членом Ліберально-Демократичної партії. У своїй Нобелівській лекції політик процитував конституцію принца Сьотоку (VII ст.): “Гармонія – засадничий принцип, який слід поважати” [Sato 1974], тим самим засвідчивши вірність національній традиції. Також зазначмо, що Сато у своїй лекції приділив значну увагу проблемі Окінави (яка до 1972 р. була окупована США) та власним зусиллям повернути її під юрисдикцію Японії.

Висновки. Нобелівські премії, отримані японськими вченими з фізики, хімії, фізіології та медицини, свідчать про високий інтелектуальний потенціал країни. Вони наочно спростовують поширену на Заході думку, начебто японці “нездатні” до науково-технічної творчості й можуть лише копіювати іноземні зразки. Те, що більшість премій було отримано у XXI ст., свідчить про зростання інтелектуального потенціалу Японії у наш час. Проте якщо премії у царині природничих наук загалом об'єктивно відображають рівень науково-технічного прогресу в цій країні, то в галузі літератури ці премії явно не відповідають розвитку красного письменства Країни Вранішнього Сонця у XX–XXI ст. і його популярності у світі. Безперечно, і Кавабата, і Ое є визначними майстрами художнього слова, але навряд чи їх можна назвати найвидатішими серед своїх співвітчизників – досить згадати імена Морі Огая, Танідзакі, Акутагави, Нацуме Сосекі, Місіми тощо. Зауважмо також, що премії, дані японським письменникам, корелюють із західною інтелектуальною модою, а отже, говорять радше про те, якою хочуть бачити Японію на Заході. Як бачимо, літературна премія Нобеля має виразно європоцентричний характер. Що ж до премії миру, то її кон'юнктурність очевидна: навряд чи Сато Ейсаку, при всіх його безперечних заслугах, можна назвати наймиролюбнішим з японських політиків.

ЛІТЕРАТУРА

Дроздовський Д. Кадзуо Ішігуро: митець плинного світу // **Всесвіт**, 2017, № 9–10. – URL: <http://www.vsesvit-journal.com/journal/nota-bene/kadzuo-ishiguro-mytets-plynnogo-svitu/>

Кавабата Ясунарі. **Країна снігу: Оповідання й повісті.** Пер. з яп. І. Дзюб. Київ, 1976.

Кавабата Ясунарі. **Сплячі красуні.** Пер. М. Федоришина. Львів, 2007.

Кавабата Ясунарі. **Стугін гори. Давня столиця. Танцівниці.** Пер. І. Дзюба. Київ, 2008.

Кавабата Ясунарі. Виплеканий красою Японії (Нобелівська промова. Уривки). Пер. О. Калашнікової // **Японська література: Хрестоматія.** Том III (XIX–XX ст.). Київ, 2012.

Китай. Корея. Японія: Бібліографічний показник. Київ, 2007.

Ое Кендзабуро. Історія М/Т і лісового дива. З яп. пер. І. Дубінський // **Всесвіт**, 1989, № 8.

Ое Кендзабуро. Особиста справа. Обійняли мене води до душі моєї. Пер. Є. Козирева, Д. Москальова. Харків, 2011.

Ое Кендзабуро. Японія, двозначність і я (Нобелівська промова. Уривки). Пер. А. Богданової // **Японська література: Хрестоматія.** Том III (XIX–XX ст.). Київ, 2012.

Романцова Б. За що Кадзуо Ішігуро дали Нобелівську премію // **Тиждень. ua.** 9 жовтня 2017. – URL: <https://tyzhden.ua/Culture/201535>

Федоренко Н. Т. Кавабата Ясунари. Москва, 1978.

All Nobel Prizes. – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/lists/all-nobel-prizes>

Eisaku Sato – Facts. – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1974/sato/facts/>

Ishiguro K. Nobel Lecture. – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2017/ishiguro/25124-kazuo-ishiguro-nobel-lecture-2017/>

Jaggi M. In the forest of the soul // **The Guardian.** 2 Feb 2005. – URL: <https://www.theguardian.com/books/2005/feb/05/featuresreviews.guardianreview9>

[Kawabata 1968a] *Kawabata Yasunari. Banquet speech.* – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/kawabata/speech/>

[Kawabata 1968b] *Kawabata Yasunari. Nobel Lecture.* – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/kawabata/lecture/>

Kazuo Ishiguro – Facts. – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2017/ishiguro/facts/>

Kemmer N. Hideki Yukawa. 23 January 1907 – 8 September 1981 // **Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society,** 1983, No. 29.

Mason G. An Interview with Kazuo Ishiguro // **Contemporary Literature,** 1989, Vol. 30, No. 3.

Maya-Ambia C. Globalization of Uncertainties: Lessons from Fukushima // **Globalization: Approaches to Diversity.** Rijeka, 2012.

Melanowicz M. **Literatura Japońska. Proza XX wieku.** Warszawa, 1994.

Ое Кензабуро. Nobel Lecture. – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1994/oe/lecture/>

Ое Кензабуро. A Novelist's Response to the New Wave of Japanese Studies // **Ое Кензабуро Budapest.** Budapest, 1997.

Österling A. **Award ceremony speech.** – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/ceremony-speech/>

Sato Eisaku. Nobel Lecture. – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1974/sato/lecture/>

The Nobel Prize in Literature 1968. – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/summary/>

The Nobel Prize in Literature 1994. – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1994/summary/>

川端康成。美しい日本の私 – その序説 [1968]. – URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/kawabata/25542-yasunari-kawabata-nobel-lecture-1968/>

REFERENCES

Drozdovs'kyy D. (2017), “Kazuo Ishiguro: mytets' plynnoho svitu”, *Vsesvit*, No. 9–10, available at: <http://www.vsesvit-journal.com/journal/nota-bene/kazuo-ishiguro-mytets-plynno-go-svitu/> (accessed 15 December 2019). (In Ukrainian).

-
- Kavabata Yasunari (1976), *Krayina snihu: Opovidannya y povisti*, Per. z yap. I. Dzyub, Dnipro, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kavabata Yasunari (2007), *Splyachi krasuni*, Per. M. Fedoryshyna, LA “Piramida”, L’viv. (In Ukrainian).
- Kavabata Yasunari (2008), *Stuhin hory. Davnya stolytsya*. Tantsivnytsi, Per. I. Dzyuba, Yunivers, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kavabata Yasunari (2012), “Vyplykanyy krasoyu Yaponiyi (Nobelivs’ka promova. Uryvky)”, Per. O. Kalashnikovoyi, in *Yapons’ka literatura: Khrestomatiya*. Tom III (XIX–XX st.), Vydavnychy dim Dmytra Buraho, Kyiv, pp. 448–458. (In Ukrainian).
- Kytay. Koreya. Yaponiya: Bibliohrafichnyy pokazhchik* (2007), Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr “Kyyivs’kyy universytet”, Kyyiv. (In Ukrainian).
- Oe Kendzaburo (1989), “Istoriya M/T i lisovoho dyva”, Z yap. per. I. Dubins’kyy, *Vsesvit*, No. 8. (In Ukrainian).
- Oe Kendzaburo (2011), *Osobysta sprava. Obiynyaly mene vody do dushi moyeyi*, Per. Ye. Kozyryeva, D. Moskal’ova, Folio, Kharkiv. (In Ukrainian).
- Oe Kendzaburo (2012), “Yaponiya, dvoznachnist’ i ya (Nobelivs’ka promova. Uryvky)”, Per. A. Bohdanovoyi, in *Yapons’ka literatura: Khrestomatiya*. Tom III (XIX–XX st.), Vydavnychy dim Dmytra Buraho, Kyiv, pp. 459–467. (In Ukrainian).
- Romantsova B. (2017), “Za shcho Kadzuo Ishiguro daly Nobelivs’ku premiyu”, *Tyzhden.ua*, available at: <https://tyzhden.ua/Culture/201535> (accessed 15.12.19). (In Ukrainian).
- Fedorenko N. T. (1978), *Kavabata Yasunari*, Sovetskiy pisatel’, Moskva. (In Russian).
- All Nobel Prizes*, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/lists/all-nobel-prizes> (accessed 15 December 2019).
- Eisaku Sato – Facts*, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1974/sato/facts/> (accessed 15 December 2019).
- Ishiguro K. (2017), *Nobel Lecture*, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2017/ishiguro/25124-kazuo-ishiguro-nobel-lecture-2017/> (accessed 15 Dec 2019).
- Jaggi M. (2005), “In the forest of the soul”, *The Guardian*, 2 February, available at: <https://www.theguardian.com/books/2005/feb/05/featuresreviews.guardianreview9> (accessed 12 December 2019).
- Kawabata Yasunari (1968a), *Banquet speech*, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/kawabata/speech/> (accessed 14 December 2019).
- Kawabata Yasunari (1968b), *Nobel Lecture*, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/kawabata/lecture/> (accessed 10 December 2019).
- Kazuo Ishiguro – Facts*, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2017/ishiguro/facts/> (accessed 15 December 2019).
- Kemmer, N. (1983), “Hideki Yukawa. 23 January 1907 – 8 September 1981”, in *Biographical Memoirs of Fellows of the Royal Society*, No. 29.
- Mason G. (1989), “An Interview with Kazuo Ishiguro”, *Contemporary Literature*, Vol. 30, No. 3, pp. 335–347.
- Maya-Ambía C. (2012), “Globalization of Uncertainties: Lessons from Fukushima”, in Cuadra-Montiel H. (Ed.), *Globalization: Approaches to Diversity*, In-Tech, Rijeka, pp. 223–236.
- Melanowicz M. (1994), *Literatura Japońska. Proza XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Oe Kenzaburo (1994), *Nobel Lecture*, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1994/oe/lecture/> (accessed 12 December 2019).

Oe Kenzaburo (1997), “A Novelist’s Response to the New Wave of Japanese Studies”, in Hidasi J. (Ed.), *Oe Kenzaburo Budapest*, Keleta Kommunikációs és Továbbképző Intézet, Budapest, pp. 9–13.

Österling A. (1968), *Award ceremony speech*, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/ceremony-speech/> (accessed 11 December 2019).

Sato Eisaku (1974), *Nobel Lecture*, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1974/sato/lecture/> (accessed 15 December 2019).

The Nobel Prize in Literature 1968, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/summary/> (accessed 10 December 2019).

The Nobel Prize in Literature 1994, available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1994/summary/> (accessed 10 December 2019).

川端康成。美しい日本の私—その序説[1968], available at: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1968/kawabata/25542-yasunari-kawabata-nobel-lecture-1968/> (accessed 10 August 2019).

ЯПОНСЬКІ ЛАУРЕАТИ НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ

С. В. Капранов

У статті розглянуто такий значущий показник інтелектуального потенціалу нації, як кількість і якісний склад вчених, літераторів та суспільних діячів, які отримали престижну Нобелівську премію. Попри всі дискусії щодо неї, ця премія залишається вагомим у суспільній свідомості. На сьогоднішній день у Японії нараховується 25 нобелівських лауреатів, за цим показником країна посідає восьме місце у світі. Ще семеро нобелівських лауреатів мають японське походження або тісно пов’язані з Японією, але не є її громадянами. Крім того, вісім японців було номіновано на Нобелівську премію. За спеціальностями на першому місці стоять фізика (9 лауреатів) та хімія (8 лауреатів), далі йде фізіологія та медицина (5 лауреатів). Ці факти спростовують поширену на Заході думку, начебто японці “нездатні” до науково-технічної творчості й можуть лише копіювати іноземні зразки. Першим нобеліатом-японцем став фізик Юкава Хідекі (1907–1981, премія 1949 р.). Більшість премій було отримано у ХХІ ст., що свідчить про зростання інтелектуального потенціалу Японії у наш час. Особливу увагу приділено письменникам – лауреатам Нобелівської премії з літератури. Це Кавабата Ясунарі (1899–1972, премія 1968 р.) та Ое Кендзабуро (нар. 1935 р., премія 1994 р.), їхні твори перекладено багатьма мовами, вони добре відомі й в Україні. Крім того, з Японією своїм походженням пов’язаний британський письменник-нобеліат К. Ішігуро (Ісігуро Кадзуо, нар. 1954 р., премія 2017 р.). Проте якщо Нобелівські премії у царині природничих наук загалом об’єктивно відображають рівень науково-технічного прогресу в Японії, то в галузі літератури вони явно не відповідають розвитку японського красного письменства у ХХ–ХХІ ст. та його популярності у світі. Таким чином, можна зробити висновок, що літературна премія Нобеля має виразно європоцентричний характер. Також у статті приділено увагу єдиному японцю – лауреату Нобелівської премії миру; ним є колишній прем’єр-міністр Сато Ейсаку (1901–1975, премія 1974 р.).

Ключові слова: Японія, Нобелівська премія, інтелектуальний потенціал

ЯПОНСКИЕ ЛАУРЕАТЫ НОБЕЛЕВСКОЙ ПРЕМИИ

С. В. Капранов

В статье рассмотрен такой важный показатель интеллектуального потенциала нации, как количество и качественный состав ученых, литераторов и общественных деятелей, которые получили престижную Нобелевскую премию. Несмотря на все дискуссии о ней, эта премия остается весомой в общественном сознании. На сегодняшний

день в Японии насчитывается 25 нобелевских лауреатов, по этому показателю страна занимает восьмое место в мире. Еще семь нобелевских лауреатов имеют японское происхождение или тесно связаны с Японией, но не являются ее гражданами. Кроме того, восемь японцев были номинированы на Нобелевскую премию. По специальностям на первом месте стоят физика (9 лауреатов) и химия (8 лауреатов), далее идет физиология и медицина (5 лауреатов). Эти факты опровергают распространенное на Западе мнение, будто японцы “не способны” к научно-техническому творчеству и могут только копировать иностранные образцы. Первым нобелиатом-японцем стал физик Юкава Хидеки (1907–1981, премия 1949 г.). Большинство премий было получено в XXI в., что свидетельствует о росте интеллектуального потенциала Японии в наше время. Особое внимание уделено писателям – лауреатам Нобелевской премии по литературе. Это Кавабата Ясунари (1899–1972, премия 1968 г.) и Оэ Кендзабуро (род. 1935, премия 1994 г.), их произведения переведены на многие языки, они хорошо известны и в Украине. Кроме того, с Японией своим происхождением связан британский писатель-нобелиат К. Ишигуро (Исигуро Кадзуо, род. 1954, премия 2017). Однако если Нобелевские премии в области естественных наук в целом объективно отражают уровень научно-технического прогресса в Японии, то в области литературы они явно не соответствуют развитию японской художественной литературы в XX–XXI вв. и ее популярности в мире. Таким образом, можно сделать вывод, что литературная премия Нобеля имеет ярко выраженный европоцентричный характер. Также в статье уделено внимание единственному японцу – лауреату Нобелевской премии мира; им является бывший премьер-министр Сато Эйсаку (1901–1975, премия 1974 г.).

Ключевые слова: Япония, Нобелевская премия, интеллектуальный потенциал

Стаття надійшла до редакції 16.04.2019